

**ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ
ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**

У статті оцінена ефективність функціонування харчової промисловості Хмельницької області.

Ключові слова: харчова промисловість, оцінка, ефективність функціонування.

Харчова промисловість є провідною галуззю економіки Хмельницької області, яка об'єднує підприємства з виробництва і реалізації харчових продуктів, що забезпечують потреби регіонального і загальнонаціонального ринку, а також світового ринку продовольчих товарів. Харчова промисловість має надзвичайно сприятливі умови для ефективного розвитку, є однією з провідних структуроформувальних ланок усієї економіки, промислового та агропромислового комплексів, ефективне функціонування якої сприяє економічному й соціальному зростанню та підвищенню життєвого рівня населення.

Ефективність діяльності харчової промисловості вивчали І. О. Крючков, Н. М. Купріна, В. С. Мартиновський, Н. Н. Пойда-Носик, Л. І. Стешенко, О. І.Тимченко, Н. А. Шекмар та інші.

Проте ефективність діяльності харчової промисловості Хмельницької області вивчена недостатньо, що й спонукало нас до написання цієї статті.

Питома вага харчової промисловості за кількістю підприємств у Хмельницькій області становить 16,32 %. У 2009 році нараховувалось 209 підприємств харчової промисловості: 44 – м'ясної промисловості, 8 – з промислового виробництва рибної продукції, 22 – з промислового перероблення овочів та фруктів, 4 – з

виробництва жирів, 15 – з виробництва молочних продуктів, 26 – з оброблення зерна, виробництва крохмалю, 11 – з виробництва готових кормів для тварин, 52 – з виробництва інших харчових продуктів та 27 – з виробництва напоїв.

Особливе місце харчової промисловості у структурі промисловості Хмельницької області та переробної промисловості визначається її питомою вагою в основних показниках діяльності цих сфер, динамічні зміни яких віддзеркалюють певною мірою тенденції як розвитку цієї галузі, так і економіки Хмельницької області загалом та промисловості зокрема (таблиця 1).

Як бачимо, у харчовій промисловості впродовж 2005-2010 рр. відбулося зниження частки найманих працівників, яка щодо всієї промисловості Хмельницької області скоротилася на 3,9 %, а щодо переробної промисловості – на 3,4 %. Проте скорочення зайнятості населення відбулося переважно впродовж 2010 р., а саме на 3,2 % щодо промисловості Хмельницької області і 4,4 % щодо переробної промисловості. Частка харчової промисловості у вартості основних засобів впродовж 2005-2010 рр. має тенденцію до зростання, що свідчить про оновлення їх складу у зв'язку із розширенням та зміною асортиментної структури підприємств харчової промисловості та розвитком науково-технічного прогресу.

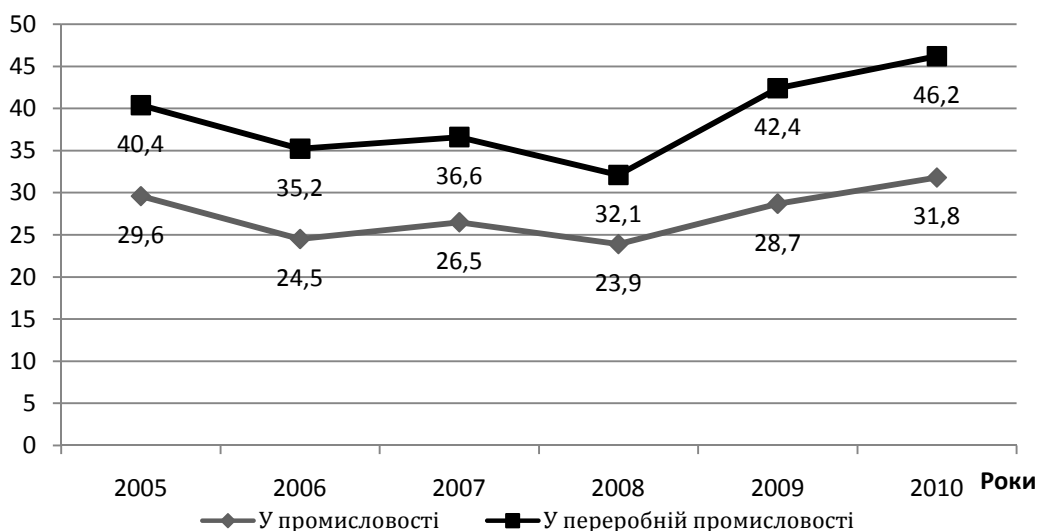
Таблиця 1. Аналіз частки харчової промисловості в промисловості Хмельницької області*

Показник	Роки						Абсол. відхил.,(+,-) 2010р. від	
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2005р.	2009р.
У промисловості:								
– в основних засобах	7,9	7,6	8,2	8,7	8,8	10,0	2,1	1,3
– в середньорічній кількості найманих працівників	22,1	21,3	21,1	21,6	21,4	18,2	-3,9	-3,2
– в обсязі реалізованої продукції.	29,6	24,5	26,5	23,9	28,7	31,8	2,2	3,1
У переробній промисловості:								
– в основних засобах	28,0	26,3	32,9	32,8	33,0	38,0	10,0	5,0
– в середньорічній кількості найманих працівників	30,5	29,7	29,6	30,3	31,5	27,0	-3,4	-4,4
– в обсязі реалізованої продукції.	40,4	35,2	36,6	32,1	42,4	46,2	5,8	3,8

*Розраховано автором за даними Статистичного збірника «Промисловість Хмельницької області у 2005-2010 роках».

Щодо частки реалізованої продукції, то вона не має чітко вираженої тенденції і супроводжується певними

незначними коливаннями, що видно із рис.1.

Рис. 1. Динаміка частки реалізованої продукції харчової промисловості в промисловості Хмельницької області

Отже, частка реалізованої продукції харчової промисловості в переробній промисловості коливається в межах 32,1-46,2 %. Найвищий її рівень спостерігався в 2010 році, а найнижчий – у 2008 році. Якщо розглядати харчову промисловість у структурі всієї промисловості Хмельницької області, то рівень реалізованої продукції нижчий (приблизно на 8-14 %), але тенденції змін у динаміці залишаються однаковими, що пов'язано із загальним розвитком економіки регіону та країни загалом.

Відтак харчова промисловість значно впливає на розвиток усієї промисловості Хмельницької області, оскільки це обумовлено характером і тенденціями динаміки загальної ефективності розвитку провідної галузі народного господарства, зокрема динамікою виробництва продукції.

Для більш точного визначення тенденцій розвитку промисловості Хмельницької області за 2005-2010 рр. розглянемо індекси промислової продукції в таблиці 2.

Таблиця 2. Індекси промислової продукції Хмельницької області, % *

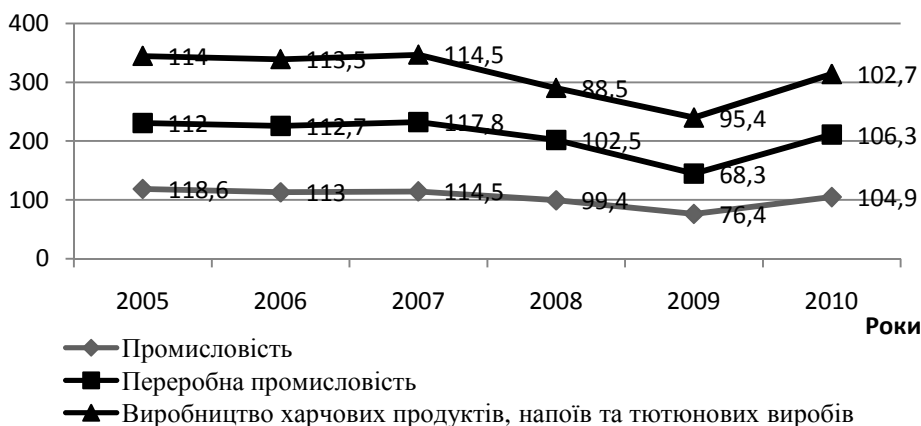
Вид діяльності	Роки						Абсол. відхил., (+,-) 2010р. від	
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2005 р.	2 009 р.
Промисловість	118,6	113	114,5	99,4	76,4	104,9	-13,7	28,5
Переробна промисловість	112	113	117,8	103	68,3	106,3	-5,7	38
Харчова промисловість	114	114	114,5	88,5	95,4	102,7	-11,3	7,3

*Розраховано автором за даними Статистичного збірника «Промисловість Хмельницької області у 2005-2010 роках».

Як свідчать індекси промислової продукції Хмельницької області, протягом 2005-2010 років відбувалися значні коливання обсягів виробництва продукції (рис.2).

Рис. 2 свідчить, що у 2005-2007 рр. індекси

промислової продукції з усіх видів діяльності мають тенденцію до зростання, у 2008-2009 рр. обсяги виробництва суттєво знизились загалом у промисловості, зокрема й у харчовій. Це пов'язано з фінансовою кризою країни, що вплинуло на зміну цих показників.

Рис. 2. Динаміка індексів промислової продукції Хмельницької області

Переробна промисловість зуміла зберегти незначні зростання індексу промислової продукції за рахунок інших галузей, проте у 2009 р. її обсяги знизилися на 31,7 %. Однак позитивним явищем є зростання індексів

упродовж 2010 року, що свідчить про поживлення економіки та підвищення ефективності функціонування підприємств.

Розвиток харчової промисловості не можна

оцінювати лише за допомогою показника обсягу виробництва продукції та індексу промислової продукції, необхідно враховувати кількість підприємств

у регіоні, які працюють, адже саме від їх кількості та ефективності функціонування залежать ці показники (табл. 3).

Таблиця 3. Аналіз кількості підприємств харчової промислової Хмельницької області*

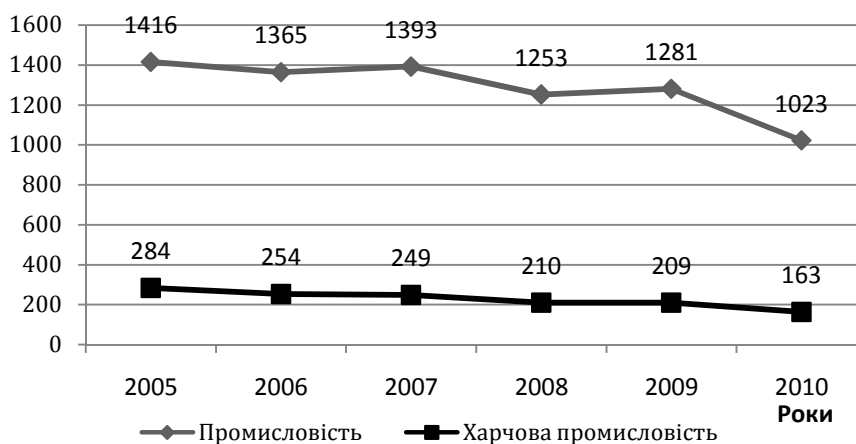
Вид діяльності	Роки						Абсолютне відхилення (+,-) 2010р. до	
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2005р.	2 009р.
Промисловість	1416	1365	1393	1253	1281	1023	-393	-258
Харчова промисловість, зокрема	284	254	249	210	209	163	-121	-46
– м'ясна промисловість	39	40	48	42	44	34	-5	-10
– промислове виробництво рибної продукції	7	5	8	7	8	7	0	-1
– виробництво жирів	6	5	6	5	4	2	-4	-2
– виробництво молочних продуктів	23	17	16	15	15	13	-10	-2
– оброблення зерна, виробництво крохмалю	39	38	35	25	26	23	-16	-3
– виробництво готових кормів для тварин	13	14	11	10	11	8	-5	-3
– виробництво інших харчових продуктів	88	74	69	54	52	46	-42	-6
– виробництво напоїв	47	39	34	29	27	17	-30	-10
– тютюнова промисловість	3	2	1	-	-	-	-3	

*Розраховано автором за даними Статистичного збірника «Промисловість Хмельницької області у 2005-2010 роках».

Зазначимо, що впродовж 2005-2010 рр. припинили свою виробничу діяльність 42,61 % або 121 підприємство харчової промисловості, зокрема 4 підприємства з виробництва жирів, 10 підприємств з виробництва молочної продукції, 5 – з виробництва м'яса, 16 підприємств, які займалися обробкою зерна, виробництвом крохмалю, 5 – з виробництва готових

кормів для тварин, 42 – з виробництва інших харчових продуктів, 30 – з виробництва напоїв та 3 – тютюнової промисловості.

Динаміку зміни кількості підприємств промисловості та харчової промисловості Хмельницької області за 2005-2010 рр. див. на рис. 3.

Рис. 3. Динаміка підприємств Хмельницької області за 2005-2010 рр.

Зменшення протягом 2005-2010 рр. кількості підприємств Хмельницької області пов'язане з умовами ринку, жорсткою конкуренцією, державним регулюванням, податковою політикою та іншими факторами внутрішнього і зовнішнього середовища, що впливають на діяльність підприємств.

Загальний економічний результат діяльності харчової промисловості, який відбивається в будь-якому показнику ефективності виробництва, є похідною від двох основних факторів: від рівня економічної ефективності виробництва окремих продуктів,

насамперед тих, на яких харчова промисловість регіону спеціалізується, і від галузевої структури. Галузева структура впливає на обсяги багатьох показників загальної ефективності виробництва, на продуктивність праці в харчовій промисловості регіону, загалом на матеріало-, фондо-, капіталовіддачу тощо.

Найменш розвиненими галузями харчової промисловості Хмельницької області за показниками кількості найманих працівників, вартістю реалізованої продукції та середньорічної вартості основних фондів є виробництво жирів, готових кормів для тварин,

промислове перероблення овочів та фруктів та виробництво рибної продукції. Зовсім не функціональна в області тютюнова промисловість.

Найгострішими проблемами сьогодення у розвитку харчової промисловості є структурна розбалансованість галузі, посилення процесів міжгалузевої поляризації щодо забезпечення основними засобами та їх зношеність, цінові диспропорції на різну продукцію харчування, збиткова діяльність одних і стабільні обнадійливі економічні показники виробництва інших.

Система показників, яка всебічно може характеризувати ефективність основних фондів, охоплює два блоки: перший – показники ефективності відтворення окремих видів і сукупності засобів праці; другий – показники рівня використання загалом і окремих видів основних фондів.

Необхідність виокремлення у самостійну групу показників відтворення засобів праці, які

характеризують процес їх руху, технічний стан та структуру, зумовлена тим, що відтворювальні процеси істотно і безпосередньо впливають на ступінь ефективності використання застосовуваних у виробництві машин, устаткування та інших знарядь праці.

Для підвищення ефективності виробництва харчових продуктів та забезпечення випуску високоякісної екологічно безпечної харчової продукції за мінімальних витрат енергії, сировини, матеріалів та праці необхідний високий технологічний рівень промислового виробництва, що характеризується станом, динамікою та ефективністю використання основних фондів (насамперед високотехнологічного та інноваційного обладнання та устаткування), а також рівнем і тенденціями інвестування в основний капітал (таблиця 4).

Таблиця 4. Динаміка показників використання основних засобів харчової промисловості*

Показники	Роки						Абсол. відхил., (+,-) 2010р. від	
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2005р.	2009р.
1. Основні засоби, тис. грн.	806352	840956	1322983	1481426	1541349	1802995	996643	261646
2. Вартість уведених основних засобів, тис. грн.	55657	91014	100406	152583	41904	72285	16628	30381
3. Індекс оновлення основних засобів, %	6,9	10,8	7,6	10,3	2,7	4,0	-2,9	1,3
4. Вибуло основних засобів, тис. грн.	5543	5136	5475	7524	6930	10587	5044	3657
5. Залишкова вартість основних засобів, тис. грн.	413672	434358	701436	837172	822590	899458	485786	76868
6. Ступінь зношення, %	48,7	48,3	47	43,5	46,6	50,1	1,4	3,5

*Розраховано автором за даними Статистичного збірника «Промисловість Хмельницької області у 2005-2010 роках»

Реальна вартість основних засобів підприємств харчової промисловості Хмельницької області впродовж 2005-2010 рр. зросла з 806352 до 1802995 тис. грн., тобто на 996643 тис. грн. Індекс оновлення основних засобів не має чітко вираженої тенденції, у кожному із досліджуваних періодів він змінюється в той чи інший бік. Критичним для підприємств харчової промисловості Хмельницької області і промисловості України загалом став 2009 рік, оскільки вартість оновлених основних засобів зменшилась з 10,3 до 2,7 % за 2008-2009 рр. До

того ж ступінь зношення основних засобів харчової промисловості коливається в межах 43,5-50,1%, що свідчить про нагальну потребу їх оновлення – майже половина наявних основних засобів непридатні для використання і не можуть бути засобом підвищення ефективності функціонування харчової промисловості, бо використовуються лише на половину потужності.

Стан і динаміку введених і виведених з експлуатації основних засобів на підприємствах харчової промисловості демонструє рис. 4.

Рис. 4. Динаміка введених і виведених з експлуатації основних засобів харчової промисловості Хмельницької області

Недостатні обсяги виведення з експлуатації та введення в експлуатацію основних засобів спричиняють вкрай нераціональну вікову структуру устаткування. За даними емпіричних обстежень, більшість основних фондів має строк служби понад 20 років. Тим часом таке становище викликано унікальністю устаткування, використовуваного підприємствами, а також необхідністю підтримання мінімального завантаження їх виробничих потужностей за рахунок виконання непрофільних робіт.

Негативним явищем є те, що вибуття застарілих

Таблиця 5. Ступінь зношення основних засобів харчової промисловості Хмельницької області за галузями виробництва, %*

Вид діяльності	Роки						Відносне відхилення, % 2010 р. до	
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2005 р.	2009 р.
Харчова промисловість,	48,7	48,3	47	43,5	46,6	50,1	102,9	107,51
зокрема м'ясна	42,2	41,7	42,4	36,7	31,4	37,2	88,2	118,47
- виробництво жирів	47,1	42,1	39,8	27,3	29,1	76,7	162,8	263,57
- виробництво напоїв	42,7	37,8	38,3	28,6	33,4	36,9	86,4	110,48
- промислове перероблення овочів та фруктів	49,0	51,9	55,8	54,8	57,8	64,5	131,6	111,59
- виробництво інших харчових продуктів	55,8	56,9	56,6	57,8	59,7	62,5	112,0	104,69
- виробництво молочних продуктів	39,9	36,9	34,9	37,7	37,0	24,2	60,7	65,41
- оброблення зерна, виробництво крохмалю	45,9	50,5	34	34,4	37,8	38,7	84,3	102,38
- виробництво готових кормів для тварин	52,0	51,9	55,2	62,9	63,0	59,5	114,4	94,44
- промислове виробництво рибної продукції	27,3	28,9	30,4	32,5	35,4	40,2	147,3	113,56
- тютюнова промисловість	31,8	0,0	0,0	-	-	-	-	-

*Розрахунки автора за інформацією Головного управління статистики по Хмельницькій області.

Упродовж 2005-2010 рр. найбільший ступінь зношення основних засобів з тенденцією до збільшення спостерігається в таких галузях харчової промисловості: з виробництва жирів – 77 %, з виробництва готових кормів для тварин – майже 60%, з промислового перероблення овочів та фруктів, з виробництва інших харчових продуктів – майже 65 %, з виробництва інших харчових продуктів – 63 %. У всіх інших галузях зношення не перевищує 40 %. Оновлення відбулося лише на підприємствах з виробництва молочної продукції, про що свідчить скорочення зношення основних засобів на 39,7 %.

Оновлення основних засобів відбулося на підприємствах з виробництва жирів – ступінь зношення впродовж 2005-2010 рр. зменшився з 47,1 до 29,1 %, з виробництва напоїв – з 42,7 до 33,4 %, з оброблення зерна, виробництва крохмалю – з 45,9 до 37,8%.

Отже, більшість підприємств харчової промисловості не можуть працювати на повну потужність та бути конкурентоспроможними на ринку, маючи застарілу матеріально-технічну базу. Тому необхідно здійснювати капітальні вкладення і спрямувати їх на модернізацію і техніко-технологічне переоснащення підприємств. Ці заходи повинні підтримуватися державою через затвердження різноманітних програм, спрямованих на пріоритетні напрямки розвитку підприємств харчової промисловості.

Підвищення ефективності функціонування підприємств харчової промисловості можна досягти за

основних засобів на підприємствах харчової промисловості відбувається значно повільніше, ніж введення нових. Це свідчить про екстенсивний характер використання матеріально-технічної бази, до того ж нарощуються лише нові потужності, а наявні не оновлюються. Відтак нова техніка фактично змішується зі старою, тому техніко-технологічний рівень галузі залишається практично незмінним.

Розглянемо ступінь зношення основних засобів за основними галузями харчової промисловості (табл. 5).

рахунок оновлення їх матеріально-технічної бази на основі використання новітніх досягнень науки, техніки та автоматизації процесу виробництва. Із підвищенням техніко-технологічних характеристик основних засобів необхідно підвищувати кваліфікацію працівників.

Ефективність використання основних засобів харчової промисловості Хмельницької області наводиться у табл. 6.

Аналіз ефективності використання основних засобів харчової промисловості Хмельницької області показує, що одна гривня основних засобів дає можливість отримати 3,45-4,35 грн. Збільшення фондівдачі на 0,85 грн. упродовж 2010 р. пов'язане зі збільшенням обсягів реалізованої продукції на 839982,2 тис. грн. та вартості основних засобів на 31143 тис. грн. Фондомісткість дещо знизилась упродовж 2010 р. на 0,06 грн., що характеризує незначне покращення ефективності використання основних засобів.

Фондоозброєність має чітко виражену тенденцію до збільшення і протягом 2005-2010 рр. зросла на 58387,5 грн. та досягла 87218,8 грн., але це зростання відбулося не за рахунок збільшення двох показників, а за рахунок зменшення середньорічної чисельності найманих працівників з 14,35 тис. осіб у 2005 році до 9,87 тис. осіб у 2010 році.

Зазначимо, що в результаті порушення відтворювального процесу зношення основних засобів у 2010 році досягло 50 %.

Таблиця 6. Ефективність використання основних засобів харчової промисловості Хмельницької області*

Показники	Роки						Абсол. відхил.,(+,-) 2010р. від	
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2005р.	2009р.
1. Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.	1517372,6	1551054,4	2377704	2657140,4	2905476,7	3745459	2228086	839982,2
2. Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	413672	424015	567897	769304	829881	861024	447352	31143
3. Середньорічна кількість найманих працівників, тис. осіб	14,35	13,56	13,17	13,37	11,56	9,87	-4,48	-1,69
4. Фондовіддача (п.1 : п.2)	3,67	3,66	4,19	3,45	3,50	4,35	0,68	0,85
5. Фондомісткість (п.2 : п.1)	0,27	0,27	0,24	0,29	0,29	0,23	-0,04	-0,06
6. Фондоозброєність (п.2 : п.3)	28831,3	31260,3	43130,3	57543,9	71770,4	87218,8	58387,5	15448,4
7. Чистий прибуток	33843	26994,8	4813,5	-73049,8	98489,9	130619,2	96776,2	32129,3
8. Рентабельність ОЗ, %	8,18	6,37	0,85	-9,50	11,87	15,17	6,99	3,30

*Розраховано автором за інформацією Головного управління статистики по Хмельницькій області.

Ще одним показником, який характеризує ефективність використання основних засобів, є рентабельність, рівень якої впродовж 2005-2008 рр. знизився з 8,18% до 9,5%, тобто у 2008 р. підприємства не отримали прибутку в результаті використання основних засобів, що свідчить про неефективність їх використання. Проте у 2009-2010 рр. показник

рентабельності зріс до 15,17%, що є позитивним явищем і свідчить про покращення функціонування харчової промисловості.

Для характеристики зміни структури основних засобів основних статично великих підприємств харчової промисловості Хмельницької області розглянемо таблицю 7.

Таблиця 7. Аналіз складу основних засобів статистично великих підприємств харчової промисловості Хмельницької області (на кінець року у фактичних цінах, тис. грн.)*

Групи основних фондів	Роки						Темп приросту 2010 р. до 2005 р.
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	
Усього	778633,5	815515,0	158560,1	1436451	1343975	1581497	103,1
Земельні ділянки	4309,2	4519,5	7554,9	4331	5069	4851	12,6
Капітальні витрати на поліпшення земель	0	0	0	4494	0	0	-
Будинки, споруди та передавальні пристрої	412721,3	408058,9	620035,5	728192,0	709152	779021	88,8
Машини та обладнання	269144,4	315545,8	417496,3	548776	499604	641982	138,5
Транспортні засоби	50049,0	52321,9	67893,5	96329,0	74989,0	96721	93,3
Інструменти, прилади, інвентар (меблі)	14554,4	16491,0	22536,4	22768,0	24996,0	38784	166,5
Багаторічні насадження	6,9	6,9	4,4	4	4	4	-42,0
Інші основні засоби	22753,2	12775,4	16687,6	21803	20544	12540	-44,9
Бібліотечні фонди	6,7	161,1	12,1	20	0	410	6019,4
Малоцінні необоротні матеріальні активи	4495,2	4102,0	5151,3	7719,0	8635,0	6173	37,3
Інвентарна тара	0	0	0	22	22	21	-
Інші необоротні матеріальні активи	470,2	1369,3	1174,4	1980,0	940,0	973	106,9

*Розраховано автором за інформацією Головного управління статистики по Хмельницькій області.

За даними таблиці 5 можна сказати, що у 2010 році порівняно з 2005 роком майже в усіх групах основних засобів відбулося збільшення вартості основних фондів, а саме: машин та обладнання – на 138,5 %, будинків,

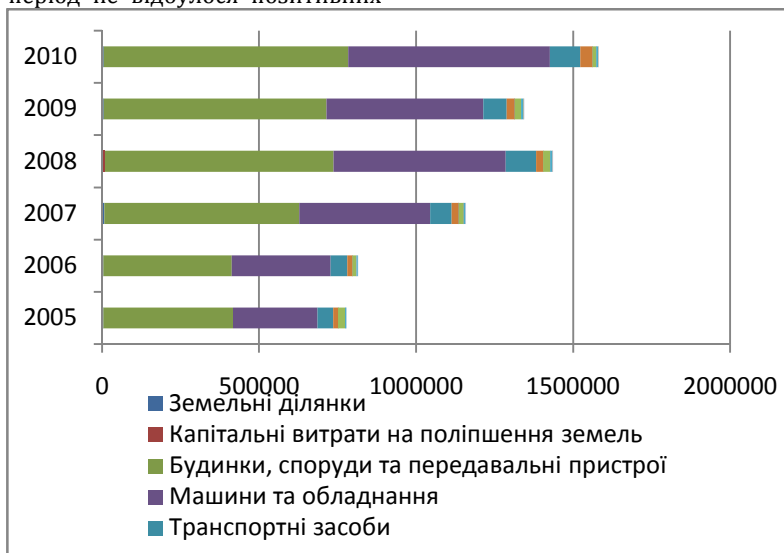
споруд та передавальних пристроїв – на 88,8 %, інструментів, приладів, інвентарю – на 166,5 %, транспортних засобів – на 93,3 %, малоцінних необоротних матеріальних активів – на 37,3 %, інших

необоротних матеріальних активів – на 106,9 %. Відбулося зменшення багаторічних насаджень на 42% та інших основних засобів на 44,9 %.

Структура основних засобів харчових підприємств Хмельницької області у 2010 році така: земельні ділянки – 0,31 %, будинки, споруди та передавальні пристрої – 49,26 %, машини та обладнання – 40,59 %, транспортні засоби – 6,12 %, інструменти, пристрої та інвентар – 2,45 %, тварини – 0,001 %, малоцінні необоротні нематеріальні активи – 0,39 % та інші необоротні матеріальні активи – 0,06 %. Порівнюючи структуру основних засобів у 2010 році з 2005 роком, робимо висновок, що за цей період не відбулося позитивних

змін у збільшенні активної частини основних фондів, що складають основу виробництва (рис. 5).

У системі інтегральної ефективності розвитку підприємств харчової промисловості важливе значення має продуктивність праці. Під продуктивністю праці як економічною категорією розуміють ефективність (результативність) трудових витрат, здатність конкретної праці створювати за одиницю часу певну кількість матеріальних благ. У структурі витрат на виробництво продукції підприємств харчової промисловості частка оплати праці з відрахуваннями на соціальні заходи становлять 10,5 %.

Рис. 5. Структура основних засобів статистично великих підприємств харчової промисловості Хмельницької області

Упродовж 2006-2010 рр. на підприємствах харчової промисловості Хмельницької області відбулося суттєве зростання індексу продуктивності праці на 42,3% за рахунок збільшення індексу реалізованої

продукції на 26,2% та зменшення індексу чисельності працівників на 9,1 % порівняно з 2006 роком (таблиця 8).

Таблиця 8. Динаміка продуктивності праці в харчовій промисловості Хмельницької області (у % до 2005 року)*

Показник	Роки					Абсол. відхил., (+,-) 2010 р. від	
	2006	2007	2008	2009	2010	2006р.	2009р.
Індекс реалізованої продукції	102,7	153,3	111,8	109,3	128,9	26,2	19,6
Індекс чисельності працівників	94,5	97,1	101,5	86,5	85,4	-9,1	-1,1
Індекс продуктивності праці	108,7	157,9	110,1	126,4	150,9	42,3	24,6

*Розраховано автором за інформацією Головного управління статистики по Хмельницькій області.

Як і будь-який інший показник, продуктивність праці можна підвищити екстенсивними методами (за рахунок більш повного використання робочого часу) та інтенсивними (за рахунок зміни ступеня напруженості праці, що визначається кількістю фізичної та розумової енергії людини, витраченої за одиницю часу) [1, с.6].

Сьогодні в Україні майже немає концептуальних досліджень та розробок з удосконалення механізму ефективності праці, неналежно розроблені теоретико-методологічні аспекти взаємозалежності між ефективністю праці та її стимулюванням, оцінкою ефекту від праці у системах стимулювання; існує чимало теоретичних трактувань, які ускладнюють єдину термінологію та формування єдиного підходу до дослідження проблем ефективності праці [2, с.23].

Важливими загальними показниками ефективності розвитку харчової промисловості є прибуток і рентабельність продукції.

Основні тенденції прибутковості розвитку харчової промисловості Хмельницької області у 2005-2010 роках характеризуються розміром отриманого прибутку від реалізації продукції, динаміка якого наведена у таблиці 9.

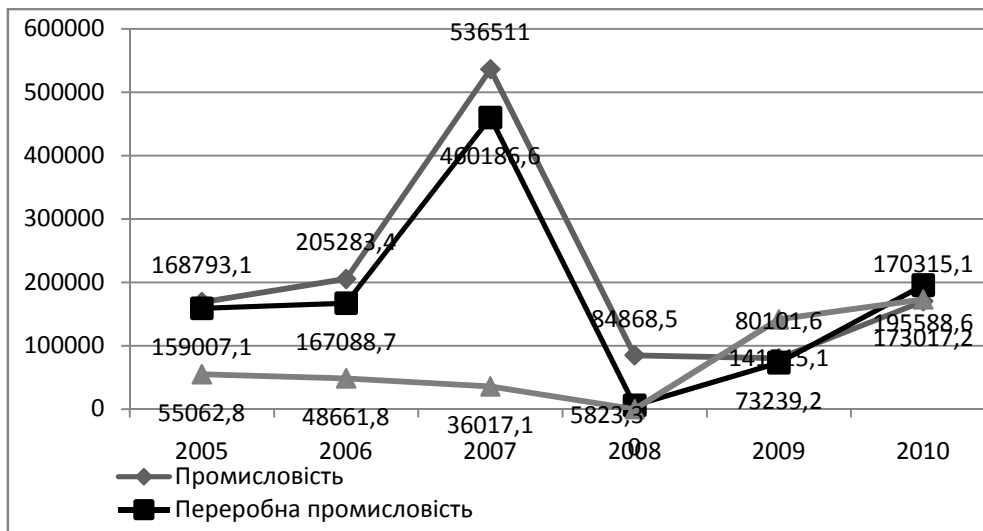
З таблиці видно, що діяльність усієї промисловості, зокрема й переробної, прибуткова, тенденції змін покажемо на рис. 6.

Зростання прибутковості промисловості Хмельницької області, зокрема й переробної, відбуваються впродовж 2005-2007 рр., у 2008 році ефективність діяльності підприємств Хмельницької області знизилась (у промисловості з 536511 до 84868,5 тис. грн., а в переробній з 460186,6 до 5823,3 тис. грн.), що негативно вплинуло на розвиток регіону. З 2008 року діяльність підприємств регіону погвалюється, але за два роки не вдалося досягти результатів 2007 року.

Таблиця 9. Аналіз фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування харчової промисловості Хмельницької області, тис. грн.*

Вид діяльності	Роки						Темп приросту, % 2010р. від	
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2005р.	2009р.
Промисловість	168793,1	205283,4	536511	84868,5	80101,6	170315,1	0,90	112,62
Переробна промисловість	159007,1	167088,7	460186,6	5823,3	73239,2	195588,6	23,01	167,05
Харчова промисловість	55062,8	48661,8	36017,1	-53609,4	141515,1	173017,2	214,22	22,26

*Розраховано автором за інформацією Головного управління статистики по Хмельницькій області.

Рис. 6. Динаміка фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування підприємств харчової промисловості Хмельницької області

Функціонування та отримані фінансові результати в підприємствах харчової промисловості мають дещо інші тенденції розвитку, поступове зменшення прибутку від реалізації спостерігається, зокрема, упродовж 2005-2008 рр. з 55062,8 до 53609,4 тис. грн., тобто у 2008 році їх діяльність була збитковою. Проте 2008-2010 рр. характеризуються збільшенням отриманого прибутку до 173017,2 тис. грн., що дозволяє стверджувати про підвищення ефективності функціонування харчової

промисловості.

Аналіз фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування не дає чіткої картини про ефективність діяльності підприємств через необхідність сплати податкових платежів і неврахування надзвичайних доходів і витрат. Тому доцільно проаналізувати чистий прибуток підприємств Хмельницької області за 2005-2010 рр.

Таблиця 10. Динаміка чистого прибутку (збитку) від реалізації продукції харчової промисловості Хмельницької області, тис. грн.*

Вид діяльності	Роки						Абсол. відхил. 2010 р. від	
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2005р.	2009р.
Промисловість	104628,8	121049,7	349280,3	-84885,3	-24224,4	56922,8	-47706,0	81147,2
Переробна промисловість	103083,5	99824,5	304407,8	-132410,5	-11320,5	100863,6	-2219,9	112184,1
Харчова промисловість	33843	26994,8	4813,5	-73049,8	98489,9	130619,2	96776,2	32129,3

*Розраховано автором за інформацією Головного управління статистики по Хмельницькій області.

Отже, промисловість Хмельницької області, переробна зокрема, у 2008-2009 рр. були збитковими, лише у 2010р. підприємства зуміли вийти із зони збитковості і отримати прибуток. Проте загальний розмір чистого прибутку промисловості загалом зменшився за 2005-2010 рр. на 47706 тис. грн., а щодо попереднього року зріс на 81147,2 тис. грн. У переробній промисловості зберігаються ті самі тенденції.

На підприємствах харчової промисловості

зменшення чистого прибутку спостерігається протягом 2005-2008 рр., збитковим є лише 2008 рік, сума збитку якого склала 73049,8 тис. грн. У 2009-2010 рр. відбувається зростання чистого прибутку до 130619,2 тис. грн. і за весь період дослідження його збільшення склало 96776,2 тис. грн.

Ще одним відносним показником, який характеризує ефективність діяльності підприємств харчової промисловості, є рентабельність (таблиця 11).

Таблиця 11. Аналіз рентабельності продукції харчової промисловості Хмельницької області*

Вид діяльності	Роки						Абсол. відхил., % 2010р. від	
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2005р.	2009р.
Промисловість	3,4	4,3	6,9	5,2	4,1	3,8	0,40	-0,30
Переробна промисловість	3,9	4,5	7,2	5,4	5,1	5,1	1,20	0,00
Харчова промисловість	3,7	4,4	3,7	4,8	8,8	7,2	3,50	-1,60
зокрема								
– виробництво хліба та хлібобулочних виробів	5,5	4,3	2,6	2,2	3,4	2,9	-2,6	-0,5
– виробництво сухарів, печива, пирогів і тістечок тривалого зберігання	-2,3	-5,8	-10,3	3,2	-16,3	-8,2	-5,9	8,1
– виробництво олії та тваринних жирів	7,9	-87,8	-30,6	-16,3	-29,2	-8,4	-16,3	20,8
– виробництво пива	30,4	33,4	32,4	16,0	17,5	35,1	4,7	17,6
– виробництво мінеральних вод та інших безалкогольних напоїв	4,2	1,7	8,1	10,0	9,5	9,8	5,6	0,3
– перероблення та консервування овочів та фруктів	9,8	8,1	10,9	-10,8	-10,1	0,3	-9,5	10,4
– виробництво м'яса та м'ясних продуктів	5,6	10,0	6,8	1,0	9,5	8,0	2,4	-1,5
– перероблення молока та виробництво сиру	0,3	2,2	3,1	1,0	4,3	2,7	2,4	-1,6

*Розраховано автором за інформацією Головного управління статистики по Хмельницькій області.

Рівень рентабельності підприємств харчової промисловості впродовж 2005-2008 рр. коливається в межах 3,7-4,8 % і значно нижчий рівня рентабельності переробної промисловості та всієї промисловості Хмельницької області. У 2009 р. за рахунок нарощування темпів виробництва, підвищення ефективності функціонування підприємств харчової промисловості рівень рентабельності значно виріс і досяг 8,8 %, але у 2010 р. він знизився до рівня 7,2 %.

Зміни рівня рентабельності продукції підприємств

Хмельницької області зображені на рис. 7.

Ми бачимо, що у 2005-2006 рр. і у 2008 р. рівень рентабельності промисловості Хмельницької області, переробної та харчової промисловості знаходились приблизно на однаковому рівні. У 2007 р. відбулося значне скорочення рівня рентабельності на підприємствах харчової промисловості, проте в наступні роки спостерігається значне його підвищення і, як ми вже зазначали, у 2009-2010 рр. його рівень був найвищий.

Рис. 7. Рентабельність продукції підприємств Хмельницької області за 2005-2010 рр.

Зростання рентабельності протягом 2007-2009 років спостерігалось на підприємствах з виробництва м'яса та м'ясних продуктів з 6,8 % у 2007 році до 9,5 % у 2009 році, з переробки молока та виробництва сиру з 3,1 % до 4,3% відповідно. Хронічно збитковими є підприємства з виробництва сухарів, печива, пирогів і тістечок тривалого зберігання, виробництва олії та тваринних

жирів, перероблення та консервування овочів та фруктів.

Зменшення прибутків та зниження рівня рентабельності підприємств харчової промисловості відбувається за рахунок значного скорочення обсягів виробництва продукції, внаслідок значного подорожчання вартості сировини та паливно-

---

енергетичних матеріалів.

Отже, після аналізу ефективності діяльності підприємств харчової промисловості і порівняння її показників з показниками переробної та всієї промисловості Хмельницької області, можна зробити

висновок, що протягом 2005-2008 рр. спостерігається погіршення її діяльності за усіма показниками, проте 2009-2010 рр. характеризуються поживанням та підвищенням ефективності, що є позитивним явищем, яке впливає на стан економіки всього регіону.

Список літератури

1. Богиня, Д. Ефективність праці в ринковій економіці [Текст] / Д. Богиня, А. Шевченко // Україна: аспекти праці. – 2008. – № 4. – С.3-6.
2. Бабицький, А. Моделі економічного зростання і проблема підвищення суспільної продуктивності праці / А. Бабицький // Вісник економічної думки України. – 2008. – №1. – С. 22-28.
3. Промисловість Хмельницької області у 2005-2010 роках [Текст] : статичний збірник. – Хмельницький. – 2011. – 151 с.
4. Шекмар, Н. А. Економічна ефективність розвитку підприємств харчової промисловості (на прикладі Закарпатської області) [Текст] : автореф. дис... канд. економ. наук. / Н. А. Шекмар; Нац.ун-т харч. технологій. – К., 2002. – 20 с. – укр.
5. Пойда-Носик, Н. Н. Організаційно-економічні фактори підвищення ефективності функціонування промислових підприємств (на матеріалах підприємств харчової промисловості Закарпатської області) [Текст] : автореф. дис... канд. екон.наук / Н. Н. Пойда-Носик; Ужгород. нац. ун-т. – Ужгород, 2001. – 18 с. – укр.
6. Стешенко, Л. І. Результативність і ефективність діяльності підприємств в умовах поглиблення економічної кризи [Текст] / Л. І. Стешенко // Наук. пр. нац. ун-ту харч. технологій. – 2010. – №36. – С.73-77.
7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.statbrd.ic.km.ua>.

РЕЗЮМЕ

Корчинская Людмила

Оценка эффективности функционирования пищевой промышленности Хмельницкой области

В статье оцененная эффективность функционирования пищевой промышленности Хмельницкой области.

RESUME

Korchyns'ka Lyudmyla

Estimation of efficiency of functioning of food industry

The article evaluates the efficiency of functioning of food industry in Khmelnyts'k region.

Стаття надійшла до редакції 23.10.2012 р.